

ÚSTAV PRO POLITICKÉ VĚDY
PŘI ÚSTŘEDNÍM VÝBORU KSČ
PRAHA 1, NÁBŘEŽÍ KYJEVSKÉ BRIGÁDY 12

TELEFON Č. 099

*

Uveďte v odpovědi:

č. j.: ÚPV/67

Věc: Vážený soudruhu,

ptal ses mě v sobotu na můj názor k výsledkům IV. sjezdu spisovatelů. Posílám Ti své první úvahy a podněty na toto téma, které by myslím mohly pomoci jednání předsednictva ÚV KSČ.

Příloha

PRAHA dne 3. července 1967

Soudruh

Antonín Novotný
první tajemník ÚV KSČ

z d e

Se soudružským pozdravem

Václav Javíř

Opis z jednání

Poznámky ke IV. sjezdu čs. spisovatelů

Přípravy, průběh i výsledky IV. sjezdu čs. spisovatelů i nutnost našich všestranných závěrů si podle mého názoru vyžadují projednání na plénu ÚV KSČ. (Kdyby plénium bylo po určité přípravě svoláno dříve než se předpokládá, mohlo by vedle uvedené otázky projednat zároveň určité aspekty mezinárodní problematiky, čs. postup a postoj v otázce konfliktu Izraele a arabských zemí, o nichž zatím vůbec nejednalo.) Avšak přihlížeje k tomu, že se plénium vzhledem k letní přestávce zatím zřejmě nesejde a těmito otázkami se bude předběžně ve své kompetenci zabývat předsednictvo ÚV KSČ, považuji za svou povinnost člena ÚV KSČ sdělit své názory.

Pokusím se přitom být maximálně stručný, abych respektoval známou pracovní zatíženost politiků. To v sobě skrývá nebezpečí tézovitosti, ale jsem připraven své názory při dalším případném jednání doložit věcnou argumentací.

Obecně může vznikat otázka, zda jednat o závěrech tzv. tvrdších nebo mírnějších, přičemž jako by pro tzv. tvrdší hovořilo to, že průběh sjezdu je již výsledkem našeho ustupování. Myslím, že opak je pravdou. Nehoruji pro žádný z těchto tzv. postupů, ale jsem pro věcné zhodnocení všech podstatných stránek sjezdu, nedramatizovat jeho průběh (jak to vyjádřil v jednom z nejlepších diskusních vystoupení s. Goldstücker), myslet přitom nejen na dnešek, ale i na zítřek, tj. především na nutnost postupovat v široké frontě při realizaci kulturní politiky strany, vyjádřené rezolucí XIII. sjezdu KSČ.

Jistě nemůžeme být s některými momenty jednání IV. sjezdu spisovatelů (včetně toho, o čem se dostatečně nejednalo - např. vztah české a slovenské literatury) spokojeni.

Sám bych v této první úvaze podrobil kritice následující momenty tohoto sjezdu:

a) projevy - ať vědomé či nevědomé - přeškrtnout, negovat uplynulé období demokratických a socialistických přeměn v Československu. Tato otázka je tím závaznější, jestliže se jedná o vystupování komunisty;

b) slabé nebo nedostatečné přihlášení se k tomu, co bylo vykonáno pod vedením strany, zejména v posledním několikaletém období a to jak v pozitivním směru v složité společenské problematice, tak i při překonávání důsledků toho, co nazýváme kultem osobnosti; což přineslo i své výsledky ve vytváření adekvátnějších podmínek, svobodnějšího prostoru pro bohatou literární a vůbec uměleckou činnost;

c) nedostatečná aktivita komunistů i představitelů tzv. hlavního proudu literatury ve směru odkrývání a stavění naléhavých úkolů republiky, jejího lidu i literatury před sjezdem a snaha o pozitivní přístupy k jejich řešení; myslím, že ani delegace ÚV KSČ se plně nezhostila svého úkolu, zejména pak soudruzi, kteří se prostředně zabývali přípravou sjezdu, včetně nás všech, kteří jsme jakýmkoli způsobem byli přizváni, byť jen ke konzultaci jednotlivých otázek.

Pokud je mi známo, jsou předsednictvem ÚV KSČ podrobovány kritice i další konkrétní projevy na sjezdu jako závažná součást jeho atmosféry. Dovol, abych také alespoň k některým z nich vyjádřil své stanovisko.

1. Především se to týká kritiky čs. zahraniční politiky na sjezdu.

Věcně je nutné říci, že se tato kritika týkala určitého aspektu zahraniční politiky a to v souvislosti s arabsko-izraelským konfliktem a jednalo se o ní především na stranické skupině.

V čem je podstata této otázky? Zda jsme se při podpoře arabských zemí dostatečně distancovali od arabského nacionalismu a šovinismu, který vyhlášoval vyhlazení státu Izrael. Ovšem z psaní našeho tisku v prvých dnech konfliktu nebylo vůbec jasno o nějakém distancování se. Myslím, že tuto otázku si kladlo více lidí než jen jednotliví spisovatelé. Nechci ani rozvádět ani dokládat další argumentaci, vývoj situace v tomto směru (viz i dnešní psaní našeho tisku i např. postoj jugoslávských představitelů na známé poradě v Moskvě a jejich dnešní návrhy v OSN, kritika na mezinárodním semináři v OMSu, že pokrokové arabské síly se dostatečně nedistancovaly od uvedeného nacionalismu, uvedená s. Ponomarevem aj.). Již tyto skutečnosti ukazují, že otázka agrese na Středním Východě je složitější, než si sami přiznáváme.

Zahraniční politika země může mít a má jen tehdy podporu, když je lidem známa a mohou se k ní také vyjádřit, což zvláště platí pro socialistickou zemi. Žel moderní doba přinesla příliš mnoho tajných diplomatických jednání, ačkoliv Lenin si představoval, že je všechna zrušíme.

Jeden závěr se zřejmě nabízí: dále zlepšovat informaci našich lidí o zásadních problémech zahraniční politiky.

Nechci rozvádět složitější problémy, jako je vztah státu a komunistické ideologie k mezinárodním problémům, který se podle mého nemusí vždy krýt.

2. Myslím, že ani členové předsednictva ÚV KSČ nepochybuji, že dopis spisovatele A.Solženicyna je autentický. Také mě vzrušuje tento dopis autora "Jednoho dne Ivana Denisoviče", knihy, která byla svého času navržena na Leninovu cenu (podobně to bylo v záležitosti B.Pasternaka aj.). Víím, že jde svým způsobem o vnitřní sovětskou záležitost. Ale cožpak se nás nedotýkají tyto a podobné vnitřní věci (a nejenom nás) této, jak se dříve říkalo druhé vlasti proletářů a avantgardy mezinárodního komunistického hnutí?

Domnívám se, že toto je principiální otázka (nemluvím teď o formě a fórech, kde takové věci řešit), aby bratrské strany hledaly způsoby, jak se vzájemně informovat o věcech, které nutně nacházejí ohlas jak v jednotlivých stranách, tak i mezi ostatními občany.

Z toho, co jsem uvedl v předchozích dvou bodech nevyplývá, že se ztotožňuji s vystoupením komunisty, který i přes určité vysvětlení na stranické skupině znovu vznáší otázku posuzování určitých aspektů zahraniční politiky na plénu spisovatelů. Podobně nemohu souhlasit, aby z dopisu A.Solženicyna byla dělána teatrální záležitost a nedomyšleny možné důsledky z toho vyplývající.

Chápu však, že obě tyto otázky se dotýkají lidí pera a nejenom jich. Dělán z toho ten závěr, že je nutné v takovém širším rámci celou věc, její zásadní stránku, posuzovat.

Nechtěl bych zůstat jen u pokusu určitého rozboru, případně vlastních kritických poznámek, ale přispět také k tomu, co dále pozitivního dělat, což považují za hlavní.

- A. Pracovat soustavně se všemi spisovateli-komunisty. Tento způsob nevyklučuje individuální práci, ale musí jí být nadřazen. (Dosud, jak se domnívám, je tomu často spíše naopak - viz nevhodné zahájení ideologické komise při projednávání sjezdových materiálů, tvrzení na stranické skupině, že máme příspěvek jednoho soudruha, který nás informoval o frakční činnosti, což vyvolává reálný dojem, že jednotliví pracovníci ÚV KSČ dělí apriori spisovatele-komunisty na různé skupiny.)

Bylo by také správné obnovit - vzdor složité situaci nebo právě proto - setkání členů předsednictva ÚV KSČ se spisovateli a to jak s komunisty, tak i s bezpartijními.

- B. Oddělit z jednání sjezdu spisovatelů od nesprávných názorů podněty, reálnou kritiku skutečných problémů a nacházet způsoby jejich řešení. Vyvodit z toho závěry jak pro stranickou práci, tak i pro činnost příslušných státních orgánů, především ministerstva informací a kultury. Jde jak o ideologické, tak i věcné problémy, které je nutno řešit s příslušnými svazy. Myslím, že stále jsou v mnohých otázkách umělecké svazy obcházeny.

Jestliže jsme dříve smýšleli o určitém splývání stranického a státního řízení v této oblasti, vývoj a praxe myslím tyto názory vyvrací. Jde naopak o výrazné oddělení, aby obrazně řečeno každý byrokratický zásah úředníka nebo referenta nebyl spojen s ÚV a jeho předsednictvem. (Bylo by také vhodné zjistit, jak vlastně vznikla známá interpelace v parlamentě k některým čs. filmům.)

- C. Zřejmě bude nutné zhodnotit dosavadní praxi z provádění tiskového zákona. Tuto praxi kritizují četní spisovatelé a na stranické skupině bylo vlastně ukázáno, že zásahů je více, než oni sami uvádějí. Byla přitom přiznána častá nekvalifikovanost zásahů.

Obecně bych chtěl ještě říci o nutnosti rozpracování vztahu politiky a kultury, resp. politika a umělce. Nad touto otázkou - zákonitou existencí určitého napětí - se zamýšlel již soudruh Gottwald a také v dalších dokumentech strany nacházíme možnosti

řešení. Mohl by to být jeden ze základních úkolů Ústavu politických věd v tak zvané kulturní problematice.

Otázek je pochopitelně více. Vznikají tím spíše, že zde jsou zkušenosti II. a III. sjezdu spisovatelů, byly a jsou četné úspěchy naší kultury jak doma, tak i v zahraničí, že mnohé naše zkušenosti z této oblasti nacházejí kladný ohlas v bratrských stranách.

Dávám tyto své náměty k posouzení a jsem připraven podle svých schopností podílet se na rozboru existující situace, přijetí nezbytných závěrů i jejich případné realizace. Jde podle mého o to, aby naše závěry byly přesvědčivé pro širokou spisovatelskou obec i naši veřejnost.

Se soudružským pozdravem

Vělav Slavík

Předal roční s. Hendrychovi
dne 17. 7. 5. Svěc

O p i s .

Poznámky ke IV. sjezdu čs. spisovatelů

Přípravy, průběh i výsledky IV. sjezdu čs. spisovatelů i nutnost našich všestranných závěrů si podle mého názoru vyžadují projednání na plénu ÚV KSČ. (Kdyby plénem bylo po určité přípravě svoláno dříve než se předpokládá, mohlo by vedle uvedené otázky projednat zároveň určité aspekty mezinárodní problematiky, čs. postup a postoj v otázce konfliktu Izraele a arabských zemí, o nichž zatím vůbec nejednalo.) Avšak přihlížeje k tomu, že se plénem vzhledem k letní přestávce zatím zřejmě nesejde a těmito otázkami se bude předběžně ve své kompetenci zabývat předsednictvo ÚV KSČ, považují za svou povinnost člena ÚV KSČ sdělit své názory.

Pokusím se přitom být maximálně stručný, abych respektoval známou pracovní zatíženost politiků. To v sobě skrývá nebezpečí tézovitosti, ale jsem připraven své názory při dalším případném jednání doložit věcou argumentací.

Obecně může vzniknout otázka, zda jednat o závěrech tzv. tvrdších nebo mírnějších, přičemž jako by pro tzv. tvrdší hovořilo to, že průběh sjezdu je již výsledkem našeho ustupování. Myslím, že opak je pravdou. Nehorají pro žádný z těchto tzv. postupů, ale jsem pro větší zhodnocení všech podstatných stránek sjezdu, nedramatizovat jeho průběh (jak to vyjádřil v jednom z nejlepších diskusních vystoupení s. Goldstücker), myslet přitom nejen na dnešek, ale i na zítřek, tj. především na nutnost postupovat v široké frontě při realizaci kulturní politiky strany, vyjádřené rezolucí XIII. sjezdu KSČ.

Jistě nemůžeme být s některými momenty jednání IV. sjezdu spisovatelů (včetně toho, o čem se dostatečně nejednalo - např. vztah české a slovenské literatury) spokojeni.

Sám bych v této první úvaze podrobil kritice následující momenty tohoto sjezdu:

a) projevy - ať vědomé či nevědomé - přeškrtnout, negovat uplynulé období demokratických a socialistických přeměn v Československu. Tato otázka je tím závažnější, jestliže se jedná o vystupování komunisty;

b) slabé nebo nedostatečné přihlášení se k tomu, co bylo vykonáno pod vedením strany, zejména v posledním několikaletém období a to jak v pozitivním směru v složité společenské problematice, tak i při překonávání důsledků toho, co nazýváme kultem osobnosti; což přineslo i své výsledky ve vytváření adekvátnějších podmínek, svobodnějšího prostoru pro bohatou literární a vůbec uměleckou činnost;

c) nedostatečná aktivita komunistů i představitelů tzv. hlavního proudu literatury ve směry odkrývání a stavění naléhavých úkolů republiky, jejího lidu i literatury před sjezdem a snaha o pozitivní přístupy k jejich řešení; myslím, že ani delegace ÚV KSČ se plně nezhostila svého úkolu, zejména pak soudruzi, kteří se bezprostředně zabývali přípravou sjezdu, včetně nás všech, kteří jsme jakýmžto způsobem byli přizváni, byť jen ke konzultaci jednotlivých otázek.

Pokud je mi známo, jsou předsednictvem ÚV KSČ podrobovány kritice i další konkrétní projevy na sjezdu jako závažná součást jeho atmosféry. Dovol, abych také alespoň k některým z nich vyjádřil své stanovisko.

1. Především se to týká kritiky čs. zahraniční politiky na sjezdu.

Věcně je nutné říci, že se tato kritika týkala určitého aspektu zahraniční politiky a to v souvislosti s arabsko-izraelským konfliktem a jednalo se o ní především na stranické skupině.

V čem je podstata této otázky? Zda jsme se při podpoře arabských zemí dostatečně distancovali od arabského nacionalismu a šovinismu, který vyhlášoval vyhlazení státu Izrael. Ovšem z psaní našeho tisku v prvních dnech konfliktu nebylo vůbec jasno o nějakém distancování se. Myslím, že tuto otázku si kladlo více lidí než jen jednotlivé spisovatele. Nechci ani rozvádět ani dokládat další argumentaci, vývoj situace v tomto směru (viz i dnešní psaní našeho tisku i např. postoj jugoslávských představitelů na známé poradě v Moskvě a jejich dnešní návrhy v OSN, kritika na mezinárodním semináři v OMSu,

že pokrokové arabské síly se dostatečně nedistancovaly od uvedeného nacionalismu, uvedená s. Ponomarevem aj.) Již tyto skutečnosti ukazují, že otázka agrese na Středním východě je složitější, než si sami přiznáváme.

Zahraniční politika země může mít a má jen tehdy podporu, když je lidem známa a mohou se k ní také vyjádřit, což zvláště platí pro socialistickou zemi. Žel moderní doba přinesla příliš mnoho tajných diplomatických jednání, ačkoli Lenin s představoval, že je všechna zrušíme.

Jeden závěr se zřejmě nabízí: dále zlepšovat informaci našich lidí o zásadních problémech zahraniční politiky.

Nechci rozvádět složitější problémy, jako je vztah státu a komunistické ideologie k mezinárodním problémům, který se podle mého nemusí vždy krýt.

2. Myslím, že ani členové předsednictva ÚV KSČ nepochybují, že dopis spisovatele A. Solženicyna je autentický. Také mě vzrušuje tento dopis autora "Jednoho dne Ivana Denisoviče", knihy, která byla svého času navržena na Leninovu cenu (podobně to bylo v záležitosti B. Pasternaka aj.). Víím, že jde svým způsobem o vnitřní sovětskou záležitost. Ale cožpak se nám nedotýkají tyto a podobné vnitřní věci (a nejenom nás) této, jak se dříve říkalo druhé vlasti proletářů a avantgardy mezinárodního komunistického hnutí?

Domnívám se, že toto je principiální otázka (nemluvím teď o formě a fórech, kde takové věci řešit), aby bratrské strany hledaly způsoby, jak se vzájemně informovat o věcech, které nutně nacházejí ohlas jak v jednotlivých stranách, tak i mezi ostatními občany.

Z toho, co jsem uvedl v předchozích dvou bodech nevyplývá, že se ztotožňuji s vystoupením komunisty, který i přes určité vysvětlení na stranické skupině znovu vznáší otázku posuzování určitých aspektů zahraniční politiky na plénu spisovatelů. Podobně nemohu souhlasit, aby z dopisu A. Solženicyna byla dělána teatrální záležitost a nedomyšleny možné důsledky z toho vyplývající.

Chápu však, že obě tyto otázky se dotýkají lidí pera a nejenom jich. Dělán z toho ten závěr, že je nutné v takovém širším rámci celou věc, její zásadní stránku, posuzovat.

Nechtěl bych zůstat jen u pokusu určitého rozboru, případně vlastních kritických poznámek, ale přispět také k tomu, co dále pozitivního dělat, což považují za hlavní.

- A. Pracovat soustavně se všemi spisovateli-komunisty. Tento způsob nevylučuje individuální práci, ale musí jí být nadřazen, (Dosud, jak se domnívám, že tomu často spíše naopak - viz nevhodné zahájení ideologické komise při projednávání sjezdových materiálů, tvrzení na stranické skupině, že máme příspěvek jednoho soudruha, který nás informoval o frakční činnosti, což vyvolává reálný dojem, že jednotliví pracovníci ÚV KSČ dělí apriori spisovatele-komunisty na různé skupiny).

Bylo by také správné obnovit - vzdor složité situaci nebo právě proto - setkání členů předsednictva ÚV KSČ se spisovateli a to jak s komunisty, tak i s bezpartijními.

- B. Oddělit z jednání sjezdu spisovatelů od nesprávných názorů podněty, reálnou kritiku skutečných problémů a nacházet způsoby jejich řešení. Vynést z toho závěry jak pro stranickou práci, tak i pro činnost příslušných státních orgánů, především ministerstva informací a kultury. Jde jak o ideologické, tak i věcné problémy, které je nutno řešit s příslušnými svazy. Myslím, že stále jsou v mnohých otázkách umělecké svazy obcházeny.

Jestliže jsme dříve smýšleli o určitém splývání stranického a státního řízení v této oblasti, vývoj a praxe myslím tyto názory vyvrací. Jde naopak o výrazné oddělení, aby obrazně řečeno každý byrokratický zásah úředníka nebo referenta nebyl spojován s ÚV a jeho předsednictvem. (Bylo by také vhodné zjistit, jak vlastně vznikla známá interpellace v parlamentě k některým čs. filmům.)

C. Zřejmě bude nutné zhodnotit dosavadní praxi z provádění tiskového zákona. Tuto praxi kritizují četní spisovatelé a na stranické skupině bylo vlastně ukázáno, že zásahů je více, než oni sami uvádějí. Byla přitom přiznána častá ne-kvalifikovanost zásahů.

Obecně bych chtěl ještě říci o nutnosti rozpracování vztahu politiky a kultury, resp. politika a umělce. Nad touto otázkou - zákonitou existencí určitého napětí - se zamýšlel již soudruh Gottwald a také v dalších dokumentech strany nacházíme možnosti řešení. Mohl by to být jeden ze základních úkolů Ústavu politických věd v tak zvané kulturní problematice.

Otázek je pochopitelně více. Vznikají tím spíše, že zde jsou zkušenosti II. a III. sjezdu spisovatelů, byly a jsou četné úspěchy naší kultury jak doma, tak i v zahraničí, že mnohé naše zkušenosti z této oblasti nacházejí kladný ohlas v bratrských stranách.

Dávám tyto své náměty k posouzení a jsem připraven podle svých schopností podílet se na rozboru existující situace, přijetí nezbytných závěrů i jejich případné realizace. Jde podle mého o to, aby naše závěry byly přesvědčivé pro širokou spisovatelskou obec i naší veřejnost.

Se soudružským pozdravem

Václav Slavík